
RANKKAA POLITIIKKAKRITIIKKIÄ JA
VAIHTOEHTOJA VAIHTOEHDOTTOMUU-
DELLE

Alppi, Ulla-Leena: *Kosketuskohtia*. Kirjayhtymä.
Hämeenlinna 1988. 183 s.

Hassi, Satu: *Seinä, jota ei ole: tottelematto-
muusharjoituksia*. WSOY, Juva 1988. 280 s.

Kyseessä on kaksi oivaltavaa analyysiä poliittisesta kulttuurista, 'kulttuurien' törmäyksistä, vallasta ja sen käytöstä. Ulla-Leena Alppi on SKDL:n menestyksekkäimpiä naispoliitikkoja. Satu Hassi, kirjailijana(kin) tunnettu vihreä kaupunginvaltuutettu. Alpin kirjan takakannessa sanotaan hänen luopuneen eduskunnan jäsenyydestä. Itse hän ihmettelee, miksi puhutaan luopumisesta. Hän ei mielestään ole luopunut mistään, vaan jatkaa poliittista työtä naisliikkeessä, jonka hän koki itselleen omimmaksi toiminta-areenaksi. Hassi puolestaan katsoi paremmaksi vaihtaa tutkijanuran Teknillisessä Korkeakoulussa kirjailijan ammattiin.

Alpin ja Hassin arviot suomalaisesta politiikasta ovat yllättävänkin samankaltaisia. Pettymys perinteiseen puoluepolitiikkaan ja sen ideologiseen näivetytykseen johti

molemmat etsimään uudenlaisia poliittisia toimintamuotoja. Yhteistä on myös kriittisyys vallitsevaa sukupuolijärjestelmää kohtaan. Hassi oli ennen "vihertymistään" SKP:n jäsen, mutta SOL:lilaisena hän lukeutui puolueen vähemmistöön, toisin kuin Alppi, joka edelleen kuuluu SKP:hen. Edellinen on lähtöisin työväenluokasta ja alkuperäiseltä ammatiltaan elintarviketyöläinen. Jälkimmäinen on professoriperheestä. Ulla-Leena Alppi on poliittikan ammatilainen, Satu Hassi on vihreän liikkeen vaikuttaja, joka kahden lapsen äitinä huolehtii lisäksi vaihtelevasta määrästä kissoja.

Näillä huolehdittavalle — niin Ulla-Leenan kihlatulle ja spanielille kuin Sadun lemmikeille — on omistettu kohtuullinen sivumäärä näiden kahden naisen päiväkirjoissa. Ne ovatkin aidon tuntuista päiväkirjoja, joissa asioista ja tapahtumista kerrotaan niin kuin ne tapahtuvat "oikeastikin" elämässä. On hauska verrata niitä miespoliitikkojen päiväkirjoiksi nimettyihin teksteihin: eikö esim. Paasikiven elämä ollut muuta kuin sarja (tosin valtakunnallisesti merkittäviä) poliittisia tapahtumia. Varsinkin Hassin kerronnassa on elämän tuntu: tehdään liseniaattityötä, kirjoitetaan kirjaa, käydään kokouksissa, huolehditaan tarhaikäisen lapsen ja lukuisten kissojen hyvinvoinnista, kuunnellaan ystävien huolia, nähdään unia jne.

Kirjat kertovat henkilökohtaisesta kasvusta ja muutoksesta. Pettymykset eivät kuitenkaan ole johtaneet kyynisyyteen, katkeroitumiseen tai luopumiseen, vaan entisen arviointiin, kokemuksista oppimiseen, ja ennen kaikkea uuteen tapaan hahmottaa maailmaa. Jostain syystä oli helppo eläytyä kirjoissa kuvattuihin tilanteisiin. Ilmeisesti on asioita ja kokemuksia, jotka koskettavat useimpia naisia, kokemuksia, jotka viestittävät tuskallisista törmäyksistä erilaisten 'kulttuurien' välillä.

Abby Petersonin mukaan naisten kulttuuria luovat heidän yhteiset kokemuksensa reproduktiivtyöstä (kotona ja työmarkkinoilla) ja kokemukset naisten alistuksesta ja tukahduttamisesta. Kirjojen otsikot viittaavat 'todellisuksien' välisiin eroihin. Alppi kertoo naisten ja miesten kokemusmaailmojen törmäyksistä valtakunnallisessa politiikassa, Hassi kunnallispolitiikassa. Poliittikan kirjoittamattomat säännöt perustuvat miesvaltaisen kulttuurin arvostuksiin. Naispoliitikot joutuvat helposti ristiriitaan kohdatessaan nämä sisänsä rakennetut hierarkiat ja toimintasäännöt, ikään kuin he olisivat jotenkin valmistautumattomia kohtaamaan julkilausuttujen periaatteiden ja tosiasiallisten toimintakoodien ambivalentin rinnakkaiselon. Tämä "naisten ongelma" on tullut esiin myös muissa naispoliitikkojen muistelmissa ja haastattelussa.

Naispoliitikoilla on erilaisia tapoja selvittää (mies-)politiikassa: herkimät luopuvat leikistä heti, toiset opettelevat noudattamaan julkilausumattomia normeja ja sopeutuvat (kuten Alppikin sanoo aluksi tehneensä), toiset pyristelevät vastaan ja kehittävät erilaisia selviytymisstrategioita, esim. vetoavat kirjoitettuihin sääntöihin. Osa niistä, jotka tunnistavat ristiriidan oman arvo maailmansa ja valtakulttuurin välillä pyrkivät muuttamaan vallitsevia käytäntöjä omalla toiminnallaan. Jälkim-

maiseen ryhmään kuuluvat myös po. kirjojen kirjoittajat.

Alppi ja Hassin mielestä politiikka on kovaa ja julmaa peliä, joka näyttäytyy ulkopuolisille teatterina, jota esitetään eduskunnassa ja valtuustosaleissa. Kokeneemmat opettavat noviiseille, miten todellinen päätöksenteko tapahtuu. Kirjoittamattomia lakeja on noudatettava, jos haluaa edes jossain määrin vaikuttaa päätöksiin. Tämä on "reaalipolitiikkaa", on otettava huomioon realiteetit, eli miten säilytetään omat valta-asemat. Hassi toteaa, että asialliseksi käytökseksi koetaan vallan toteuttaminen. Tiedotusvälineet ja suurin osa luottamus- ja virkamiehistä osoittavat teoillaan tietävänsä, kuka kulloinkin edustaa valtaa. Kokoussäännöt kieltävät puhumasta siitä kokonaisuudesta, johon käsiteltävänä oleva asia liittyy. Parhaiten asiaan voi puuttua valmisteluvaiheessa edellyttäen, että on sopivia suhteita, sopivien tahojen luottamusta ja aikaa. Mutta aikaa ei ole siihenkään, että puhuisi kunnolla ihmisten kanssa, antaisi asioiden jäsenyitä, tarkentaisi suhdettaan tuttuihin asioihin ja kohtaisi uusia asioita, minkä Alppi muistaa eduskunta-ajoiltaan.

"Valtuusto on julkinen syntipukki. Se ei päästä mistään, mutta päätökset pannaan sen syyksi. Joskus epäilen, että koko touhun varsinainen tarkoitus on imeä mehut aktiivisista ihmisistä, kuluttaa heidän energiansa tyhjiin ja valuttaa se hukkaan, eristää heidät ystävästä ja tuttavista, vieraannuttaa heidät lapsistaan, tuhota heidän perhe-elämänsä ja muut ihmissuhteensa" (Hassi 1988, s. 62).

Julkisuus on poliitikoille armoton. Asiaperustaista, kriittistä ja vaativaa politiikan arviointia ei meillä esiinny, TV ja radio ovat lepsuja, arvioi Alppi. Myös Hassi mainitsee tästä. Tiedotusvälineet ovat olevinaan kriittisiä, mutta arvostelevat vain niitä, joilla ei ole valtaa, syyttävät yksityisiä poliitikkoja ja pieniä ryhmiä. Todellisia vallanpitäjiä ei uskalleta arvostella. Hassi miettii, onko syyllistämisen valikoimismekanismi. Poliittikaan jäävät viipymään vain ne, joilla on tarpeeksi paksumahka, herkemmat hiippailevat pois häntä koipien välissä. Toisaalta hän ihmettelee, kuinka voi olla tunton solvauksille ja samalla pysyä herkkänä muiden ihmisten tarpeille? Alppi pitää perinteistä politiikkaa suurelta osin epäinhimillisenä. Voiko rakenteissa, joissa itsessään ei ole inhimillisyyttä, säilyä inhimillisenä, ihmisenä, naisena ja miehenä?

Hassin mielestä syyllistämisen ja vihollisen esintä leimaavat koko (patriarkaalista) kulttuuria, jonka valtopolitiikka kiteytyy vahvimman oikeuteen: vahvimmalla on oikeus alistaa heikompi ja näillä hierarkiassa alempana olevia. Alimpana ovatkin sitten lapset, kuten myös Alppi huomioi. Oma syyllisyys projisoidaan muihin, heikompiin tai sitten "vihollisiin". Tämäntyyppinen psykologinen näkemys valtopolitiikasta muistuttaa Foucaultin johtopäätöksiä vallan luonteesta: valta on kaikkialla, valtasuhteet leimaavat ihmisten välisiä suhteita ja ovat kätkeytyneenä instituutioihin, arvoihin ja normeihin. Syyllistäminen ja leimaaminen ovat vallan kurinpitovälineitä.

Satu Hassi etsii valtajärjestelmän syvärakennetta Riane Eislerin inspiroimana vallan patriarkaalisesta luonteesta: vahvimman oikeus, väkivallan ihannoiminen, luonnon ja

naisten alistaminen ja tekniikan ja tieteen käyttö vallan välineenä. Rutiinipolitiikassa valta kulminoituu molempien kirjoittajien mielissä salaperäisiin "vallan miehiin", vaikka he eivät pidäkään miehiä sinänsä syyllisinä järjestelmämme epäoikeudenmukaisuuteen. "Ylintä valtaa käyttävät ne, jotka ovat päässeet *symbolisessa arvojärjestyksessä* johtajiksi... 1980-luvun suomalainen kaupunki on kuin rauta-ajan sotatanner. Valta siirtyy päälliköltä toiselle, sille jolla kulloinkin on tarpeeksi voimaa ja oveluutta", kirjoittaa Satu Hassi. Siellä, missä käytetään valtaa, on harvemmin naisia, vielä vähemmän nuoria ja köyhiä.

Pahinta on se, etteivät vallan miehet tiedä (tai välitä), että he kuuluvat vain yhteen osakulttuuriin koko yhteiskunnassa. Hassi kuvaa terävästi, miten kapeasta näkökulmasta päätetään asioista, jotka koskettavat kaikkia kaupunkilaisia. Eräänä esimerkkinä hän kertoo kunnan isien suhtautumisesta kaupungin liikennelaitokseen — "jokainenhan joka vain voi kulkee autolla eikä bussilla" oli silloisen kaupunginjohtajan mielipide. Alpin mielestä ihmisten eriarvoisuuden hyväksyminen on normaali lähtökohta vallan miesten ajattelussa. Liikennelaitos, jonka palveluksia käyttävät enimmäkseen naiset, on ikään kuin sosiaaliturvan jatke. Kun Tampereen kaupungin liikennelautakuntaan v. 1985 valittiin ensimmäistä kertaa nainen, Pirkko Huhtinen totesi olevansa ainoa lautakunnan jäsen, joka käyttää itse bussia.

Myös Hassi tunsi elävänsä erilaisessa osakulttuurissa kuin vallan miehet — monessa maailmassa: äidin, insinöörin, tutkijan, poliitikon ja taiteilijan. Hän ei voinut olla tietämättä monien todellisuuksien olemassaolosta, kuten kukaan työssäkäyvä äiti ei voi. Vallan mies voi. Hän tapaa vain kaltaisiaan, kuulee samanlaisia ajatuksia kuin itse ajattelee. Muunlaiset ihmiset ovat hänelle vain päätöksenteon kohteita. Hassin kokemusten mukaan vallan miesten tyypillinen reaktio toisten maailmoihin on sivuuttaminen, vähätteleminen, naurunalaiseksi tekeminen ja syylittäminen. Poliitiikan "objektiivisuus", tunteettomuus, perustuu tähän yksisilmäisyyteen. Köyhätkin ovat olemassa vain tilastoissa, toiset eivät löydä "toimeentulovammaisia" edes niistä.

Ulla-Leena Alppi pohtii miesten ja naisten kulttuurien välisiä eroavaisuuksia. Miesyhteisössä ihmiskäsityksistä ei juuri puhuta, vaikka ne toimivat yllättävän systemaattisesti vain tietyn ihmiskäsityksen varassa. Työväenliikkeen ihmiskäsitys on identtinen kilpailuyhteiskunnan ihmiskäsityksen kanssa. Ihmiseltä edellytetään omien tunteiden vähättelejä ja kurissapitämistä, tehokkuutta, suoritusvuotta ja kilpailuhenkisyttä. Malliin ei mahdu ristiriitainen ihminen. Dialektisen ajattelun kanssa on ristiriidassa vaatimus ihmisen säröttömyydestä ja tehokkuudesta. Alppi siteeraa Christa Wolfia: "Kun ihminen pitkään harjoituttaa itseään johonkin tiettyyn suoritukseen, katoaa jotakin olennaista hänen persoonastaan."

Vallitseva poliittinen kulttuuri on pitkälti miesten kulttuuria. Ulla-Leena Alppi pitää miesten liikkeenä esim. kaikkia puolueita, koska niiden rakenteet, toimintatavat, arvot, normit, asioiden tärkeysjärjestykset, sisällöt, paino-

tukset jne. ovat miehisiä, valtakulttuurin jatketta. Hassi arvostelee myös Vihreää liittoa näistä piirteistä, etenkin sen "ekopatriarkka"-siipeä. Ehkä Vihreässä liikkeessä kuitenkin siedetään monimuotoisempia kokemus- ja toimintatapoja kuin perinteisissä puoluepolitiikassa, jossa jopa erilaisiin kokemuksiin perustuvien visioiden esittäminen koetaan propagandaksi. Kun Hassi oli todennut eräälle suuren puolueen edustajalle, että Vihreiden tavoitteet on esitetty heidän ohjelmassaan, mies oli huudahtanut: "No, mutta sehän on vain sellainen julistus!". Satu totesi, että ilmeisesti kyseiselle henkilölle oli olennaisia poliitiikassa vallan muut sfäärit. Alppi kirjoittaa: "Jos poliitikasta katoaa ihanteiden puolesta toimiminen, tarvittaessa taistelemisenkin, katoaa siitä moraalit. Silloin siitä on kadonnut kaikki — jäljelle jää puolueiden välinen asioiminen ja mitätön politiointi."

Ulla-Leena Alppi, kuten niin monet muutkin naispolitiikot, sopeutui aluksi politiikan miesmalliin kapeuttamalla itsensä, tukahduttamalla tunteensa, leikkaamalla itsestään jotain pois. "Aseman vakavasti otettavana naispolitiikkona sai, kun sisäisti perinteisen (mies)politiikan tärkeysjärjestyksen, puhettavan, kielen. Eli kun sulautui vallitsevaan poliittiseen kulttuuriin." Miesten mielestä parhaita naispolitiikkoja olivat ne, jotka "tajusivat, mistä on kyse" eli naiset, jotka toimivat mahdollisimman samalla tavalla kuin he itse. Alpin mukaan suurin osa niistä naisista, jotka on valittu näkyville paikoille, ovat tällaisia perinteisiä naispolitiikkoja. He ovat pääsääntöisesti mieskollegojensa löytöjä ja jatkavatkin sitten vallitsevia käytäntöjä. Tärkeään tehtävään valittavan naisen, joka on naistenkin ehdokas, on oltava ihmeolento. Toinen toistaan tavalliset miehet sen sijaan valikoituvat kansakunnan kaappiin päälle.

Hassi kertoo kokemuksistaan naispolitiikkona koulu- ja työelämästä. Herrat olivat ensisijaisesti kiinnostuneita hänen ulkonäöstään: häntä nipisteltiin takapuolesta, ihmeteltiin sitä, että hän on kauniimpi kuin kuvissa, kysyttiin käyttäkö hän rintaliivejä jne. Satu vastasi samalla mitalla ihmettelemällä puolestaan herrojen ulkonäköä ja puristamalla nipistelijöitä polvesta. Hänen keinonsa selviytyä ovat sinnikkyys ja huumori (jota miehet pitivät naisen aggressiivisuuden osoituksena). Samalla tavalla ei voi ratkaista kaikkia ongelmia, joita naiset kohtaavat politiikassa. Kaupunginhallituksen jäseniksi valittiin Vihreitäkin kaksi miestä, koska se ei sopinut naisten elämäntilanteeseen. Oli pakko valita joku, joka voi soitella työpaikaltaan ja joka voi maanantaisin lähteä töistä virastotalolle puolelta päivin. Myös lastenhoito olisi ollut vaikea järjestää.

Vanha latteus: "tärkeintä on se mitä ihmisellä on korvien välissä, ei mitä jalkojen välissä" on Alpinkin mukaan todella latteus. Sukupuoli vaikuttaa ajatteluamme ja toimintaamme, toiset vain tiedostavat sen toiset eivät. Kukaan ei ole historiastaan vapaa. Myös valintakriteerit ovat historiallisia, mies on mittapuuna. Varmaa on, että naisia löytyy luottamustehtäviin myös perinteisillä kriteereillä, mutta olennaisempaa on, että pätevyys kriteerit tulisi muuttaa. Ulla-Leena Alpin ratkaisu oli

naisten liike, toiminta yhdessä naisten kanssa. Sieltä hän löytää uuden poliittisen kulttuurin ituja, jossa poliittinen toiminta kiinnittyy sisältöihin arkielämän kokemuksista käsin. Naisliikkeessä häntä ilahduttaa myös se, että siellä hyväksytään ihminen kaikkine puolineen, kokonaisena. Alpin peräänkuuluttaman uuden poliittisen kulttuurin luojina naiset ovat avainasemassa. He eivät ole läpikäyneet samanlaista sopeutumisen historiaa ja kilpailua kuin miehet, koska heidän osanaan on ollut muiden, esim. lasten, tarpeista huolehtiminen. Ristiriidat erilaisten kokemusmaailmojen välillä estävät naisia luiskahtamasta, ainakaan kriittittävästi, miesten maailmaan.

”Haavoittumiseni ei johdu pelkästään politiikan käytännön ratkaisuista, vaan enemmänkin omien ihanteitteni ja vallassa olevan todellisuuden törmäämisestä”. Satu Hassi siteeraa valtuustokumppaninsa Sointu Kaurasen perusteluja tämän kieltäytyttyä jatkamasta kokoomuksen ryhmän varapuheenjohtajana. Tampereen kunnallispolitiikkaan tuli v. 1984 myös paljon kokoomuslaisia naisia. He olivat naisten töissä, sosiaalitoimessa ja terveydenhuollossa ja ryhtyivät puhumaan näistä asioista. Hekin joutuivat vastakkain myös oman puolueensa (mies)edustajien kanssa. Hassi näkee kokoomuksen naisten toiminnan muutoksen merkiksi. Tampereella, kuten eräillä muillakin paikkakunnilla, naiset ovat ryhtyneet kyseenalaistamaan ”herra on sovittu”-juttuja, kuten Hassin hauska ilmaisu kuuluu. Syksyllä 1987 perustettiin Tampereelle NYTKIS, organisoimaan eri puolueista olevien naisten yhteistoimintaa kunnallispolitiikassa.

Vuosisatojen aikana miesten ja naisten kokemukset ovat muotoutuneet paljossa erilaisiksi, eroja on myös siinä, mitkä asiat politiikassa koetaan ensisijaisiksi, samoin kuin siinä tavassa, läsnäolossa, miten politiikka ollaan mukana. Alppi muistuttaa, että naisten matalapalkkaongelmassa ei ole kysymys miesten pahasta tahdosta, vaan siitä, että matalat palkat ovat ennen kaikkea naisten todellisuutta. Siis lisää asianosaisia päätöksentekoon, kaikkialle. Hän kannattaa ns. kaksoisstrategiaa: naisten on toimittava sekä perinteisessä puoluepolitiikassa että omissa liikkeissään. Naiskiintiöitä puolueissa tarvitaan auttamaan naisia, jotka toimivat miesvaltaisessa politiikassa. Naisliikkeen hän arvelee kokoavan kriittisiä naisia.

Se puolue, joka ensimmäisenä oivaltaa naisten kasvavan yhteiskunnallisen merkityksen on tulevaisuuden puolue, miettii Ulla-Leena. Hän kuitenkin pelkää (eikä turhaan) että tämä johtaa siihen, että vain naisten välineellinen arvo potentiaalisina äänestäjinä ymmärretään, mutta ei kyseenalaisteta politiikan miesrakenteita. Vallan miesten torailut politiikan hiekkalaatikolla (esim. tuore muistelmajupakka) kyllästyttävät jo muitakin kuin naisia. Toisaalta nuo samat miehet päättävät kaikkien suomalaisten elinehdoista. Poliitikassa leikitään Hyvän ja Pahan välistä taistelua. Paha, vihollinen ja syyllinen on etsittävä, eristettävä ja tuhottava. Samanaikaisesti kukaan ei ole Paavo parempi.

Vaikka naiset kasvattavat hitaasti, mutta varmasti osuuttaan edustuksellisen demokratian pelipaikoista, kaikki eivät enää tyydy pelkästään tähän. Naisten ja myös

muiden yhteiskunnallisesti syrjäytettyjen ryhmien todellinen läsnäolo politiikassa edellyttää syvällekkäviä muutoksia myös poliittisen järjestelmän rakenteessa. Yhä useammat naispoliitikot sanovat ääneen, sen mitä ennen ei osattu edes ajatella. Ulla-Leena Alppi kertoi, että hänen poliittisia ihanteitaan pidettiin ”lapsellisina”. Miten osua. Naisten arki kokemuksesta nousevat käsitykset ovat vallitsevien miesnormien mittapuulla epärealistisia ja epäkypsiä, kuten mieskulttuurin näkökulmasta lapset ja naisetkin. Satu Hassi kertoo esimerkin tästä ”epäkypsästä” ajattelutavasta: Sadun tytär oli kysynyt, mikä on otsoni, jolloin hän oli selittänyt, mikä se on, ja miten mm. freonit tuhoavat sitä. Esikoinen oli vastannut tulistuneena: ”Meinaatsä, että niitä viä valmistetaan vaikka se TIÄDE-TÄÄN!”

JAANA KUUSIPALO